

Rossini – ett överdåd i toner och kalorier

Rossini var näst efter Napoleon Europas mest kända person under 1800-talets första del. Trots en fenomenal kompositionstalang och formidabla succéer var han långa tider djupt olycklig. Hans sjukhistoria är massiv: kronisk gonorré, depressioner, grav fetma, ryggskott, hypokondri, hemorrojder, psoriasis, sömnlöshet, svår åksjuka och till sist hjärtsvikt, slag och cancer recti.

Gioacchino Rossini – den store italienske kompositören från början av 1800-talet – var sin tids mest populära person. Stendhal, den franske filosofen och Rossini-biografen, konstaterade: »Napoleon är död, men en ny erövrare har presenterats för världen, från Moskva till Neapel, från London till Wien, från Paris till Calcutta ... Rossini.» Kungligheter, ledande kulturpersonligheter och samtida komponistkolleger prisade hans verk. Vid besök i olika städer mottogs han på ett sätt som endast kan jämföras med vår tids popstjärnor; hårlockar och klädesplagg bevarades som fetisch.

Det är lätt att förstå denna dyrkan då man lyssnar på Rossinis musik, som karaktäriseras av en konstfärdig muskantglädje, på uttrycket i hans operor, vars Ouvertyrer tillhör standardrepertoaren. Rossinis musik sprider glädje och feststämning, och innehåller ett överflöd av spirituellt melodiskt material och rytmiskt pikanteri, rikt utsmyckat med virtuosa detaljer.

Rossini var också en mästare i köket, gourmet och gourmand. Detta avsatte en betydande fetma med relaterade

komplikationer. Denna beskrivning synes passa in på en verklig levnadskonstnär. I själva verket fördys-trades Rossinis liv av en rad sjukdomar.

Ouvertyren

Gioacchino Rossini föddes 1792 i Pesaro vid Adriatiska havet, där fadern var trumpetare och modern sångerska. Föräldrarna gifte sig när modern var i femte månaden. Den vackra modern lär ha haft ett något utsvävande leverne, och hennes lil-lasyster hade till och med anklagats för prostitution. Modern dog 56 år gammal i ett brutet aortaaneu-rysm, som skulle kunna ha syfilitisk or-sak. I Rossinis unga liv, fullt av musiker och artister, var tidiga sexuella förbindelser helt i sin ordning. Rossini har själv be-skrivit att han redan som 14-åring var sexuellt flitigt aktiv med olika partner. 1807 eller 1808 fick han sannolikt en gonorré, vars sena komplikationer skulle komma att på-verka hela hans framtid.

Eftersom Rossini själv ofta instude-rade och dirigerade var han under 1810- och 20-talen oavbrutet på resande fot mellan Venedig, Milano, Neapel och Rom. 1822 gifte sig Rossini med den sju år äldre Isabella Colbran, en firad sångerska och viktig inspirationskälla för många av hans sopranroller.

Det som har fascinerat eftervärlden är den frenesi med vilken Rossini kom-ponerade sina 39 operor fram till Wil-helm Tell år 1829, då han abrupt avslu-tade denna del av sitt liv. Under den andra hälften kom visserligen ett be-römt Stabat Mater 1842 och några »ål-derdomssynder», men trots upprepade

Gioacchino Rossini, 1860, 68 år gammal.

uppmaningar aldrig någon ytterligare opera.

Sjukdomarna

Franken och Weinstock har beskrivit Rossinis sjukhistoria fylligt [1, 2]. År 1825 hade Rossini flera attacker av vad som möjligtvis kan ha varit sena kom-plikationer till gonorrén. Problemen återkom under följande år, dessutom led Rossini av ryggskott och blev alltmer deprimerad. Rossini reagerade genom att överäta och blev i början på 1830-talet så överviktig att han av läkare re-kommenderades en »ättikskur».

År 1831 träffade Rossini Olympe Pélissiere som först blev hans vårdarin-na, sedan hans älskarinna och hustru. Rossini fick inget barn i detta äktenskap heller – huruvida hans infertilitet be-rodde på gonorrén är obekant. Olympe

Författare

PER BJÖRNTORP

professor, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg

STEPHAN RÖSSNER

professor, obesitaskliniken, Hud-dinge sjukhus.

hade haft flera långvariga förbindelser med några av tidens mera kända konstnärer, men hade heller inga barn. År 1837 upplöstes äktenskapet med Isabella Colbrand, men under ömsesidig respekt, och därefter gifte sig Rossini med Olympe.

Rossini var i början av 1830-talet överksam, deprimerad, fet och hjälpsökande, men kunde plötsligt rycka upp sig. År 1834 träffade Felix Mendelssohn honom i Paris och beskrev Rossini som »tjock och fet, på bästa humör – jag vet ingen som är så underhållande som Rossini – vi bara skrattade».

År 1838 blev Rossini sämre med så kraftiga urinvägsbesvär att han måste kateterisera sig själv dagligen. Han var så ängslig att få ett avflödesstopp att han under åtta års tid tillämpade vanan att en månad under året kateterisera sig själv 20 minuter per dag.

Rapporten från Bologna

Den mest fylliga rapporten om Rossinis hälsotillstånd vid denna tidpunkt kommer från en okänd läkare i Bologna.

Remissen är intressant och uttrycksfull: Rossini har ett känsligt nervsystem, i sin ungdom har han »missbrukat Venus» och ådragit sig gonorroiska infektioner. Vid 44 års ålder försvann hans intresse för kvinnor och han tappade då även tillfälligt (?) lusten för mat och dryck. Hans hemorrojder blödde ofta, vilket dock uppfattades som ett hälsotecken. Flytningen från urinröret var ofta gul och urinstrålen var delad. Diverse produkter injicerades vid denna tid i urinröret såsom mjölk, mandelolja och gummi utan större framgång. Blodiglar på hemorrojderna för att bota tillståndet hade begränsad effekt. Sittbad hjälpte inte.

Läkarkonsultationer

I Venedig träffade Rossini läkaren Karl-Gustav Carus, en av Goethes vänner, som ansåg att urinvägsbesvären var sekundära till hemorrojdbekymren. Nya kurer rekommenderades och en hel del bad, som tydligen befriade Rossini från det kliande eksem som uppträtt i regionen. Möjligen var detta psoriasis. När Rossini nu kom till Paris ordinerades han sängläge och vila.

Detta var uppenbarligen inte enkelt i Paris! Rossini var nu en av sin tids mera kända personer. Någon beskrev trappuppgången i fastigheten där han bodde mera som en teaterfoajé, där man köade i uppgången till en sjuksal för att få se den store. Om vilan, spontanförloppet eller depressionsåtergången varit tillfälligheter vet vi inte, men Rossini tillfrisknade och reste till Italien.

Fortfarande hade dock Rossini depressiva tendenser och övervägde vid några tillfällen suicid. Han var uppta-

gen av sina kroppsliga symtom, kände sig bortglömd av världen och ville inte leva, men var enligt egen utsago för feg för att ta livet av sig. Samtidigt fanns mitt i allt detta en uppenbar galghumor. Rossini sade 1854 till en vän att han utöver »alla sina neuroser, svagheter, krämpor också har en hydrofobi och att han lider av alla kända kvinnosjukdomar, det enda som jag nu saknar är en livmoder...».

Sömnlösheten blev ett tilltagande problem, och Rossini klagade över att han under ett års tid bara sov i femminutersettappar. 1855 bestämde sig Olympe för att det var bättre att definitivt flytta från Italien till Paris, den stad där Rossini upplevt så många triumfer.

Europas superkändis

Överallt spelades nu Rossinis operor. Bara Wilhelm Tell hade vid denna tid uppförts 500 gånger. Underlivsbesvären avklingade, och Rossini förbättrades undan för undan. Hela tiden hade han en förmåga att uttrycka sig kvickt, sarkastiskt, ironiskt och humoristiskt, när lusten föll på. Rossini började röka cigarrer efter att tidigare ha varit snusare och uppgav, ironiskt nog, att han bytte en tobaksvana mot en annan av hälsoskäl!

Några månader efter återkomsten till Paris började Rossini bli tjock. Han bodde i Passy, och började komponera i liten skala. 1864 kom »Petite messe solennelle» som mottogs med stormande jubel – och som också renderade honom en betydande inkomst.

Kaloriska excesser

Rossinis matvanor under dessa harmoniska sista år i Paris är väl dokumenterade: klockan 8 började dagen med kaffe och vitt bröd, vilket han dock mot slutet ersatte med två ägg och ett glas bordeaux. Han mottog besökare, for runt i Boulogneskogen, hoppade i allmänhet över lunchen och drack istället ett glas vin eller likör vid middagstid. Kvällsmaten började dock tidigt, redan vid 18-tiden, och utgjordes av ett blandat fransk-italienskt kök. Under helgerna bjöd paret Rossini på soaréer, vilka var ytterligt eftersökta och attraktiva i Paris societét.

Åtbeteendet tycks ha varit en starkt bidragande orsak till Rossinis hälsoproblem. Olympe konstaterade vid ett tillfälle att »vi mår dåligt och det beror på för mycket mat, maestro och jag älskar att äta». Rossini skrev om mat och måltider till vänner och bekanta i överdådiga ordalag. Tryffel hörde till favoriterna.

Finalen

I mitten av 1860-talet drabbades Rossini av mera åldersrelaterade pro-

blem, hjärtbesvär och andnöd – och i december 1866 fick han ett slaganfall som dock gick tillbaka utan resttillstånd. 1867 komponerade han en hymn till Napoleons ära att uppföras med 800 musiker och 400 sångare.

Rossinis medicinska final var en tumör i ändtarmen. Han värdade sig länge för att genomgå den pinsamma rektalpalpationen. Men efter ytterligare undersökningar av ändtarmen framgick att här fanns en varhård. Professor Auguste Nélaton (kateterns uppfinnare!) tillkallades och ett fem minuters kirurgiskt ingrepp prövades under eternarkos, men det var uppenbart att tumören spritt sig, och trots försök till nya ingrepp förvärrades Rossinis tillstånd. Feber tillstötte och han avled den 13 november 1868.

Varför slutade han komponera?

Sambandet sjukdom och konstnärskap är ett intressant problem. Vissa konstnärer går förbi vedertagna konventioner under tryck av sjukdom av olika slag, och blir nydanare. Andra upphör med sitt skapande. Rossini komponerade praktiskt taget ingenting under de sista 30 åren av sitt liv. Man kan fråga sig varför. Var det på grund av hans sjukdomar, där det fanns klara inslag av psykosomatiska drag och depressioner? Eller var det på grund av att han inte längre behövde försörja sig på nykomponerande, han var etablerad och välbeställd? Eller var det som Wagner trodde, att Rossini var »fylld, inte längre av musik, vilken lämnat honom sedan länge – utan fylld av mortadella»?

Själv har Rossini sagt att han blev lat och inspirationen tröt. Vi kommer aldrig att få klarhet i detta, och får vara tacksamma för de 30 åren av rastlöst, inspirerat, oupphörligt komponerande: »Endast för få tonsättare förefaller musiken ha varit ett så absolut självklart och spontant flödande uttrycksmedel som för Rossini. Allt vad han rörde vid blev musik – ytlig, tanklös många gånger men alltid musik i ordets genuina betydelse. Hans melodier kan ha en bländande, elektrifierande schwung som är absolut oemotståndlig, en hämningslös och omedelbar brio som sällan mister sin elegans mitt i det roterande crescendo» [3].

Referenser

1. Franken FH. Die Krankheiten grosser Komponisten. Wilhelmshafen: Florian Noetzel Verlag, 1989.
2. Weinstock H. Rossini, a biography. New York-London: Oxford University Press, 1968.
3. Franzén NO. Rossini. Stockholm: Bonnier, 1951.